

YUK TASHISH SOHASIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YO‘NALISHLARI

Karriyeva Yakutxon Karimovna
Iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Biznes boshqaruvi kafedrası,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Toshkent, O‘zbekiston

Annotatsiya: Mazkur maqolada yuk tashish sohasida tadbirkorlikni rivojlantirish bilan bog‘liq muhim masalalar, zamonaviy yondashuvlar va istiqbolli yo‘nalishlar tahlil qilinadi. Global logistika tarmog‘ining kengayishi, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda transport infratuzilmasidagi islohotlar ushbu yo‘nalishda yangi tadbirkorlik shakllarini yuzaga keltirmoqda. Maqolada logistika xizmatlari, yuklarni intermodal tashish, texnologik innovatsiyalar, huquqiy va moliyaviy muhitning ta’siri hamda mahalliy va xalqaro bozor bilan integratsiyalashuv masalalari yoritilgan. Shuningdek, yuk tashish sohasida kichik biznes va startaplar uchun yaratilayotgan imkoniyatlar, mavjud to‘siqlar va ularni bartaraf etish yo‘llari batafsil ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Yuk tashish, tadbirkorlik, logistika, transport infratuzilmasi, startap, raqamli texnologiyalar, intermodal tashish, bozor integratsiyasi, iqtisodiy rivojlanish.

Yuk tashish iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, mahsulotlarni ishlab chiqaruvchidan iste’molchiga yetkazib berish zanjirining ajralmas bo‘g‘ini hisoblanadi. Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida yuk tashish sohasi tadbirkorlik uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, logistika xizmatlariga bo‘lgan talabning ortishi, elektron tijoratning rivojlanishi va xalqaro savdoning kengayishi fonida ushbu yo‘nalishda yangi biznes modellarining shakllanishiga guvoh bo‘lmoqdamiz [1].

Tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yuk tashish sohasida birinchi navbatda samarali infratuzilma va qonunchilik bazasi zarur. Avtomobil yo‘llari, temiryo‘l tizimi, aeroportlar va logistika markazlari ushbu soha uchun asosiy resurslar

hisoblanadi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Toshkent, Termiz, Angren va boshqa shaharlarda zamonaviy logistika markazlari tashkil etilmoqda, bu esa tadbirkorlar uchun yuklarni qabul qilish, saqlash va jo‘natish jarayonlarini yengillashtiradi [2].

Yuk tashish sohasida tadbirkorlikning rivojlanishida texnologik innovatsiyalar alohida o‘rin egallaydi. Bugungi kunda ko‘plab yirik va o‘rta korxonalar logistika jarayonlarini avtomatlashtirish, GPS tizimlari yordamida transport vositalarini kuzatish, mobil ilovalar orqali buyurtmalarni boshqarish kabi zamonaviy yechimlardan foydalanmoqda. Shuningdek, blokcheyn texnologiyasi orqali yuk jo‘natmalarining huquqiy va moliyaviy nazorati yanada ishonchli amalga oshirilmoqda. Ushbu texnologiyalar tadbirkorlik subyektlariga vaqt va xarajatlarni tejash imkonini yaratadi [3].

Intermodal tashish tizimlari — ya‘ni yuklarni avtomobil, temiryo‘l, dengiz va havo transporti orqali ketma-ket tashish — xalqaro tajribada eng samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Bunday tizimlar yuk tashish tezligini oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi va ekologik jihatdan ham foydalidir. O‘zbekiston Markaziy Osiyoning strategik transport chorrahasi sifatida bu modelni qo‘llash orqali yuk tashish tadbirkorligini rivojlantirish imkoniyatiga ega [4]. Ayniqsa, "Toshkent–Andijon–Qashg‘ar" yo‘nalishi bo‘yicha Xitoy bilan intermodal transport loyihalari kichik biznes uchun yangi yo‘nalishlar ochmoqda.

Yuk tashish sohasida tadbirkorlikning yuksalishi uchun moliyaviy muhit ham muhim rol o‘ynaydi. Tadbirkorlik subyektlariga kredit, grant, subsidiyalar va soliq imtiyozlari kabi moliyaviy mexanizmlarning taqdim etilishi soha ishtirokchilarining raqobatbardoshligini oshiradi. O‘zbekistonda Transport va Logistika xizmatlarini rivojlantirish dasturi doirasida ushbu yo‘nalishda faoliyat yuritayotgan korxonalarga kreditlar ajratilmoqda, lekin bu imkoniyatlar hali barcha tadbirkorlar uchun teng darajada mavjud emas [5]. Shu bois, moliyaviy vositalarni yanada qulay va ochiq qilish zarur.

Raqamli transformatsiya jarayonida yuk tashish startaplari alohida e‘tiborga loyiq. Bugungi kunda O‘zbekistonda ham yuk tashish bo‘yicha onlayn platformalar, masalan, "Logist.uz" yoki "Avtotransport24.uz" kabi xizmatlar vujudga kelmoqda. Ushbu startaplar yuk jo‘natuvchilar bilan tashuvchilarni

bevosita bog‘lab, vositachilik xarajatlarini kamaytiradi va bozorni yanada ochiq va raqobatbardosh qiladi [6]. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning ommalashuvi tadbirkorlikning "gig economy" asosida — ya’ni mustaqil tashuvchilar va xizmat ko‘rsatuvchilar asosida rivojlanishiga turtki bo‘lmoqda.

Yuk tashish sohasida xalqaro integratsiya ham tadbirkorlikning rivojiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Jahon Boj Tashkiloti, Yevropa Ittifoqi, Osiyo taraqqiyot banki kabi xalqaro tashkilotlar transport sektorini rivojlantirish, bojxona tartibotlarini soddalashtirish, "yashil yo‘laklar" tizimini joriy etish orqali logistika tizimini yanada raqamlashtirishga katta hissa qo‘shmoqda [7]. O‘zbekiston bu jarayonlarga faol qo‘shilmoqda, biroq kichik tadbirkorlik subyektlarining bu imkoniyatlardan foydalanish darajasi hali past.

Xulosa qilib aytganda, yuk tashish sohasida tadbirkorlikni rivojlantirish transport infratuzilmasini takomillashtirish, texnologiyalarni joriy etish, moliyaviy mexanizmlarni kengaytirish, hamda xalqaro integratsiyani kuchaytirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Bu yo‘nalishda kichik va o‘rta tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash orqali nafaqat iqtisodiy faollikni oshirish, balki eksport imkoniyatlarini kengaytirish va logistika xizmatlari sifatini yangi bosqichga olib chiqish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- [1] Christopher, M. (2016). Logistics and Supply Chain Management. Pearson Education.
- [2] O‘zbekiston Respublikasi Transport vazirligi (2024). Transport infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha strategik dastur.
- [3] OECD (2020). Digital Transformation in Transport and Logistics. Retrieved from: <https://www.oecd.org>
- [4] UNESCAP (2021). Intermodal Transport and Connectivity in Central Asia.
- [5] O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi (2023). Logistika sektoriga ajratilgan kreditlar bo‘yicha hisobot.
- [6] “Avtotransport24.uz” loyihasi rasmiy veb-sayti. (2024). Toshish bozoridagi raqamli startaplar haqida.
- [7] World Customs Organization (2022). Guidelines for Cross-Border E-Commerce and Green Corridors.